

Crystal-Sound of the Sixties

Het klonk 'schoon' en 'clean'

door Roelf Backus

Scheveningen 1965: Palais de Dance, Sheherazade, Les Galeries en Pam Pam, velen van ons kunnen het zich nog levendig herinneren. De geur, een mengeling van bier, sigarettenrook en haarlak. En dan de orkesten, de rode lampjes van de **Fender** versterkers en het zachte gezoem van de platte –storingsgevoelige- brede **Fender Jazzmaster**-elementen. Het gitaargeluid van die vele Indo-groepen had iets specifiek, het klonk toen al 'schoon' en 'clean', Doordringend, 'rinkelend' en toch niet hard.

Bij de **Tielman Brothers** kon je op de dansvloer gewoon met elkaar praten, al deed men dat zelden. Bij enkele groepen had het gitaargeluid een heel speciaal karakter. Het klonk als kristal, glasachtig, helder, sprankelend, rinkelend. Vooral **Alphonse Faverey** van de **Timebreakers** en **Wout(je) Janse** van de **Sky Meteors** maakten er veelvuldig gebruik van. Voor zover ik weet heeft niet één buitenlandse groep geweten van dit geluid of het ooit op een dergelijke manier gebruikt. (Misschien the **Beatles** op 'Nowhere Man'?) Men verkreeg dit geliefde gitaargeluid door een combinatie van factoren: de single-coil elementen van de **Fender** gitaren, de **Lansing** speakers in de **Fender Showman** buizenversterkers, en een (buisen) echo van **Dynacord** of vooral de **Klemt Echolette**.

De auteur in 1967: een rode Fender Jazzmaster gitaar, een Fender Bandmaster versterker met daarop een Dynacord echo. Helaas niet het geliefde 'glasgeluid', want de opletende lezer heeft natuurlijk het spiraal-/telefoonsnoer gezien. Rechts: Bas Riet met een Fender Bass VI.

Bepaalde factoren beïnvloedden het 'glasgeluid'. Zo kon het bijvoorbeeld door een spiraal (telefoon) gitaarsnoer of een **Wah Wah** voetpedaal volkomen verdwijnen! Waarschijnlijk werden door de hogere weerstand de hoge frequenties gedempt. Er bestond toentertijd een truc om het effect nog meer te benadrukken.

- de zwarte rhythm/lead schakelaar van de **Fender Jazzmaster** omhoog in de rhythm-positie
- rhythm-volume bijna helemaal dicht, slechts een fractie open
- rhythm-tone helemaal dicht op 'dof'
- voorversterker van de echo helemaal open

Als je dan op de elementen tikte, bleek het voorste element dof en tegelijkertijd -door lekstroom- het achterste element helder door te komen!

De Kristal Sound

Maar er was nog een andere reden voor het ontstaan van de kristal-sound. De **Dynacord** en **Klemt Echolette** waren buizen-echo's in tegenstelling tot de transistorapparaten. Beide apparaten waren voorzien van zo'n magisch groen fluorescerend afstemoog. Stelde men de voorversterker van de echo zodanig af, dat het oog net tegen elkaar kwam, dan bleek de **Echolette** zachter en de **Dynacord** harder dan het rechtstreekse gitaargeluid. **Echolette** bezitters zetten om die reden hun echo voorversterker meestal iets harder zonder dat er noemenswaardige hoorbare vervorming optrad... tenminste, dat dacht men, want daar gaat het nu net om. Buisen versterkers produceren bij oversturing extra boventonen, dat zijn vooral even-harmonische frequenties. Vooral de eerste transistorversterkers daarentegen produceerden bij het vervormen meer oneven-harmonischen. Juist die even-harmonischen geven voor het gehoor een aangenaam warm, 'silky', sprankelend-/helder effect; oneven-harmonischen geven een kille-/blikkerige gewaarwording.

Het verschil in even-oneven harmonischen: viool - hobo.

Begin jaren '80 brengt **Aphex** de **Aural Exciter** op de markt waarbij men even-harmonischen via een draaiknop naar wens kan toevoegen. 'Alsof je een gordijn voor je speakers wegschuift' omschreef **Nico Servaas** het.

Professionele Exciter: Aural Exciter type III model 250 1997 f. 2500,- (€ 1100,-)

<http://www.aphex.com>

Heden ten dage zijn er handige en goedkope effectapparaatjes die het gewenste effect leveren: de **Exciters** of **Enhancers**. Ook een **Fender-Rhodes** piano (door de synthesizers bijna ter ziele) produceert er een prachtig sprankelend klokjeseffect door. Een enkelspoels-element blijft wel een eerste vereiste voor een optimaal effect. Na dertig jaar: betaalbaar digitaal Indo-'Glasgeluid' naar wens.

[geluidsfragment 'glasgeluid':](#)

Aphex Aural Exciter Type B 1983 f. 1400,- (€ 635)

Roelf Backus, Zeist. (the Groovy's, 1966-1988).
Bijgewerkt: 3 april 2018

*Gepubliceerd in het informatieblad van de
Stichting Indo-Rock (SIR) Jaargang 5 nummer 19
oktober 1997*

[Roelf Backus' Muziek, Oor & Gehoor Site](#)